

SOCIALNA STRATIFIKACIJA (Družbena neenakost in mobilnost)

Socialna stratifikacija je posebna oblika družbene neenakosti, ki je povezana z oblikovanjem skupin, slojev razvrščenih v hierarhičnem razmerju. Položaj posameznika je odvisen od sloja (ima vedno neke skupne lastnosti- poklic, ki spada v določen sloj, interesi, vrednote, obnašanje...), kateremu pripada.

Je relativno trajna (položaj se ne spreminja) in stabilna.

Razlikovanje stratifikacijskega sistema imenujemo mobilnost, prehajanje iz sloja v sloj.

Ločimo 2 stratifikacijska sistema:

- Odprt stratifikacijski sistem: Prehajanje iz sloja v sloj je mogoče obenem pa omogoča tudi pridobljen status.
- Zaprt stratifikacijski sistem: Prehajanje je onemogočeno.

DRUŽBENI STATUS: Lahko je pripisan (zaprt stratifikacijski sistem-posameznik nima nobene možnosti, zasluge, rodi se v takšni družini, dan ti je ob rojstvu za celo življenje, na primer kraljeva družina.) ali pa pridobljen (odvisen od uspehov in naporov-več truda več uspeha. O njem govorimo v današnji družbi).

OBLIKE SOCIALNE STRATIFIKACIJE

1.KASTE (Indija)

To je zaprt stratifikacijski sistem, družbeni status je pripisan.

Kaste se delijo na:

- Brahmane (najvišji svečeniki)
- Kšatriji (vladarji, vojaki)
- Vajšiji (trgovci)
- Šudre (obrtniki, kmetje)
- Parije/nedotakljivi (dno stratifikacijskega sistema, ki jih družba zavrača, sploh pa ne

spadajo v kastni sistem)

Med kastami ni prehajanja/mobilnosti. Držijo se svete knjige, ki se imenuje VEDA.

Lahko govorimo o etnocentrizmu in kulturnem relativizmu (lahko vidimo njihovo kulturo).

Zavedajo se svojega statusa. Vera prepoveduje mobilizacijo med kastami.

Kaste se delijo na podkaste/jatije, ki se delijo glede na poklic, ki ga opravljajo.

2.SUŽNJELASTNIŠTVO

Gre za zaprt stratifikacijski sistem, ki ima pripisan družbeni status.

Sloji:

- sloj sužnje lastnikov, veleposestnikov

■ trgovci

■ sužnji

3. STANOVNI

Malo bolj odprt/pol odprt sistem. Zaprt v začetku. Mobilnost je omejena (v začetni fazi strogo prepovedana, proti koncu se omejenost spreminja.). Položaj je pravno določen s sistemom pravic in dolžnosti za vsak sloj, stanovi niso bili enakopravni.

Stanovi:

■ plemstvo

■ duhovščina

■ kmetje, trgovci

4. RAZREDI

Sistem prisoten v sodobni družbi. Je odprt, pridobljen status je odvisen od uspeha in ambicij. Marx deli sistem na 2 razreda: razred izkoriščevalcev in izkoriščenih.

STATUSNI SIMBOLI

Konkretni (določajo tvoj status: avto, bazen,...)

WEBROV PRISTOP K SOCIALNI STRATIFIKACIJI

Za razvrščanje v SS so pomembne 3 komponente:

■ Ekonomsko stanje; Delimo ga na imetje (imamo zemljo, nimamo pa dohodka) in na

dohodek (plača), lahko se povezujeta (zemljo prodajamo)

■ Ugled; uveljavljamo ga skozi različne rituale: naslavljanje, vikanje, različni vedenjski

izrazi, ustrežljivost, pozornost, distanca. Nenehno potrjevanje svoje pomembnosti navzven v družbi in pridobivanje odobravanja. Ugled pridobimo zaradi osebnih lastnosti in sposobnosti.

■ Družbena moč; imajo jo tisti posamezniki ali skupine, ki uveljavljajo svoje interese

kljub nasprotovanju drugih.

STATUSNA INKONSISTENCA: pomeni statusno neskladje. So primeri, ko ima nekdo ugoden ekonomski položaj, pa nizek ugled (nelegalen način pridobivanja premoženja) ali na hitro obogateli (loto, ...)

FUNKCIONALISTIČNA TEORIJA SS

Predstavnik: KINGSLEY DAVIS in WILBERT MOOR

SS je vsepovsod: Univerzalen pojav. Ni družbe, ki ne bi poznala razslojevanja.

Je nujen pojav. Brez razslojevanja družba ne funkcionira, potrebna je delitev vlog.

Naloga SS-a je, dana družbeno najpomembnejše položaje pridejo najspodobnejši (manj sposobni pa na srednje položaje,...)

SS predstavlja motivacijo za posameznike.

TALENT je biološko dan (najbolj talentirani pridejo na najvišje položaje, kara naj bi predstavljalo motivacijo.).

Kako določiti kateri položaj je najpomembnejši?

Kriterija:

- edinstvenost položaja; položaj direktorja (mora imeti talent) je pomembnejši od

smetarja

- odvisnost od položaja; delavec je odvisen od direktorja

Kritike funkc. teorije

MELVIN TUMIN: Najbolj kritizira kriterije za ocenjevanje pomembnosti položajev. Kritizira tudi to, da SS deluje kot motivacija na ljudi ampak prej kot ovira.

Vprašljiva je tudi integracijska (pomeni združevati, saj različno nagrajevanje ljudi lahko povzroča občutek izključenosti iz družbe pri nižjih slojih, kar lahko vodi v konflikt.) moč SS.

KONFLIKTNA TEORIJA: Karl Marx

Govori o dveh razredih: Razred izkoriščevalcev in razred izkoriščenih.

MARKSISTIČNA TEORIJA

Vedno nasprotuje funkcionalistični. Neenakost ni funkcionalna. SS zagotavlja izkoriščanje, v jedru SS pa je lastnina nad produkcijskimi sredstvi.

Na primer: lastnik tovarne postavlja pravila in red, če ga delavci ne ubogajo, lahko odidejo, ker trg ponuja dovolj delovne sile.

Delavec ustvarja neko vrednost, kapitalisti pa si prilaščajo (presežno vrednost) in pridobivajo dobiček (profit).

Nastane privatna lastnina-osnova za nastanek razredne družbe.

Lastnina je nad produkcijskimi sredstvi, brezposelnost je nujna za kapitalistični sistem (boj za obstanek)

RAZRED je definiran kot skupine ljudi, ki ima enak položaj do produkcijskih sredstev. Gre za izkoriščevalski odnos, ki vodi v konflikt.

Marksisti so mnenja, da dokler bo obstajala privatna lastnina, bodo obstajali razredi in konfliktni boji. Konflikti med razredi lahko vodijo v razredni boj.

Kdor ima ekonomski položaj je močen še na vseh ostalih področjih. Ekonomski položaj je vir vseh drugih moči.

Marx išče vzroke za nastanek družbene slojevitosti v ekonomski sferi, ta pa vpliva na vse druge institucije. Delavec nima lastnine, pravic, niti moči.

Marx je bil kritiziran, ker se je preveč opredeljeval na ekonomski položaj.

*manjka dahrendorfova teorija

RAZREDI

Vedno govorimo o treh razredih.

1. **DELAVSKI RAZRED** (plavi ovratniki; nosijo plave ovratnike delavskih oblek)

Drugo ime je manualni delavci. V to skupino uvrščamo:

- kvalificirane delavce

- polkvalificirane delavce

- nekvalificirane delavce

Primer: Če varilec opravi šolo je kvalificiran.

Če varilec opravi ključavničarsko šolo je polkvalificirane

Če delavec nima šole je nekvalificiran (izobrazba ne sovпада z delovnim mestom)

Sloj se je večal. Tudi znotraj razreda obstajajo razlike. Eni imajo večji, eni pa nižji dohodek. Večina delavskega razreda misli, da je srednji sloj.

Skupni elementi delavskega razreda:

- tržni položaj; visoka stopnja nadomestljivosti, nizka mobilnost, nizka možnost

napredovanja, nizka stopnja dodatnih bonitet.

- življenjski pogoji; uničevanje zdravja pri delu, nižji uspeh otrok v šoli, nižja kvaliteta

življenja, nizka stopnja samozadovoljstva, krajša življenjska doba.

- vprašanje skupinske zavesti; vsi naj bi enako čutili, višji sloj delavskega razreda se

identificira s srednjim slojem

Delavski razred nima pozitivnega pogleda na svet, prihodnost. So mnenja, da se jim ne more zgoditi nič boljšega.

Srednji sloj je bolj pozitiven.

2. **SREDNJI SLOJ** (beli ovratniki-nemanualni delavci)

Delimo ga na:

- nižji srednji sloj
- srednji srednji sloj
- višji srednji sloj

V nižji srednji sloj sodijo prodajalci, administrativni delavci (nižji uradniki)...

Delo je bolj sigurno, bolj zdravo, večja se količina zdravstvenih zavarovanj, krajši delovni čas, večje možnosti za napredovanje, velika je mobilnost navzdol.

V srednji srednji sloj uvrščamo profesorje, odvetnike, zdravnike, čeprav so tudi med njimi velike razlike. Bistvo je, da imajo poklici velik ugled v družbi.

Funkc. teorija: pravijo, da je tisto, kar jim omogoča privilegij posredovanje znanja.

1. Strokovnjaki lahko s svojim poklicem opravljajo različne poklice.
2. za strokovnjake je značilno, da prvenstveno skrbijo za interes skupnosti, šele potem za osebne interese
3. visok etični kodeks
4. strokovnjaki imajo velik ugled v družbi, pridobijo si nadpovprečno visok status.
5. imajo relativno veliko moč, uporabljajo jo v korist družbe

3. **NAJVIŠJI SLOJ**

politična elita, podjetniki- najvišji dohodki

MOBILNOST

- Intergeneracijska mobilnost; družbeni položaj določene osebe primerjamo s

položajem očeta.

- intrageneracijska mobilnost; v okviru ene generacije primerjamo posamezni poklicni

status na dveh točkah.

- horizontalna mobilnost; gre za spremembo, ki ne pomeni prehoda na višji ali nižji

položaj (sprememba poklica v istem statusnem položaju).

- vertikalna; posameznik napreduje v socialni status ali pa zdrsne v nižjega.

SAMOREKRUTACIJA KULTURE; je proces, ko pripadniki bogatih elit rekrutirajo otroke tistih, ki že pripadajo takšnim skupinam (oče sinu, znanecem priskrbi dobro službo-V.I.P.).

Vzroki družbene mobilnosti.

- Spremembe poklicne strukturnosti
- Stopnja rodnosti v višjih razredih
- Izobrazba
- Osebna nagnjenja (ambicioznost)
- Spol
- Rasa
- Področje v katerem živimo

REVŠČINA

- 1) **ABSOLUTNA REVŠČINA**; obsega tiste, pri katerih je vprašljiva človeška eksistenca (se sprašujemo, če imajo zagotovljene osnovne elemente-hrana, obleka, streha..., če tega nimaš si absolutni revež. Kar je v neki družbi nujno (pri nas na primer avto), v drugih družbah ni.
- 2) **RELATIVNA REVŠČINA**; najprej se izračuna povprečna življenjska raven v družbi. Vsi pod povprečnim standardom so revni.
- 3) **SUBJEKTIVNA REVŠČINA**; Zahteva individualni občutek, gre za to kako predstavniki družbe presojujejo svoje bogastvo (sami sebe smatrajo za revnega)

TEORIJE REVŠČINE

Teorija začaranega kroga: Siromaštvo rodi/reproducira siromaštvo, zato govorimo o začaranem krogu (ko so enkrat revni, je težko priti iz revščine). Starši imajo slab dohodek in to se prenese na otroka. To se pozna že v šoli (otrok več članske družine nima možnosti. Temu otroku se pozna v govoru in tudi obnašanju. Starši se ne ukvarjajo veliko z otrokom, nimajo razvitega besednega zaklada, hočejo, da se čimprej odseli. Pozna se že pri rojstvu: nosečnica mora pravilno jesti, če nima sredstev za takšno prehrano, to vpliva na otroka.

Teorija o kulturi revežev: Gre za podoben način (reven Slovenec ima enake lastnosti kot reven Nemec.

Subkultura revežev:

Revni imajo izredno marginalen položaj. Doživljajo se kot nemočne, odvisni so tudi od drugih, imajo občutek manjvrednosti. Značilna je močna orientacija na sedanost, prihodnost označujejo kot negativno, prisotna je visoka stopnja nezakonskih zvez, zapuščanja otrok, nesodelovanje v formalnih institucijah (volitve,...)

Teorija situacijske prisile: Kritizira teorijo o kulturi revežev. Zakaj bi varčevali, če ničesar nimajo!?

WEBER: Vzrok je v tržnem položaju.

Funkcionalistična teorija služi kot opomin in revno so primerni grešni kozli.